

BİR İLMEK, BİR YOL, BİR KÜLTÜR VE TARİH...

Uzm. Zeliha DOĞAN YEŞİL*

ÖZET

İnsanları, ulusları, kıtaları birbirine bağlayan yollar vardır. Bunlar ister kara yolu, ister deniz yolu, hava yolu ya da İpek Yolu olsun hepsinin amacı insanların yaşamını sürdürmek için gerekli olan ihtiyaçlarını karşılamak üzere inşa edilmiştir. Yani ekonomik gelişmenin ve buna bağlı olarak da refah seviyesinin yükselmesidir asıl amaç. Gelir seviyesinin eşit dağılımının sağlanamadığı durumlarda da devletler arasında sıcak ve soğuk savaşlar sonucu büyük felaketler yaşanmıştır.

İpek Yolu'nunilmekilmek dokunan bir halı mazisiyle iliştilmesi, hem bir yol hikâyesi oluşturması hem de hikayelerinin benzerliği ve tarih oluşturmaları bakımından ortaya çıkmıştır. Pazırık'tan başlayan halının yolculuğu da tıpkı İpek Yolu gibi uzun geçmişi ve hala yaşıyor olması bakımından önemlidir. Asya'yı Avrupa'ya bağlayan ve Çin'den başlayan İpek Yolu bin yıllık dut yaprağının hayalden başlayan ve tüm dünyayı etkileyen bir hayalin gerçeğe dönüşmesidir. Bugün değişen bir şey olmadı. Kervanlar yine yolda diyebiliriz. Yeni İpek yolu ve onun hikayesinin yazılması gerek.

Bu çalışmada, Çin'den Avrupa'ya kadar doğu-batı arasında bir kuşak gibi uzanan, tarihin en eski ve büyük ticaret yollarından biri olan dünyanın ilk Asya-Afrika yol bağlantısı İpek Yolu ile Pazırık halısı bağlamında günümüzle bağlantı kurularak bir öneri sunulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İpek Yolu, Pazırık halısı, küreselleşme.

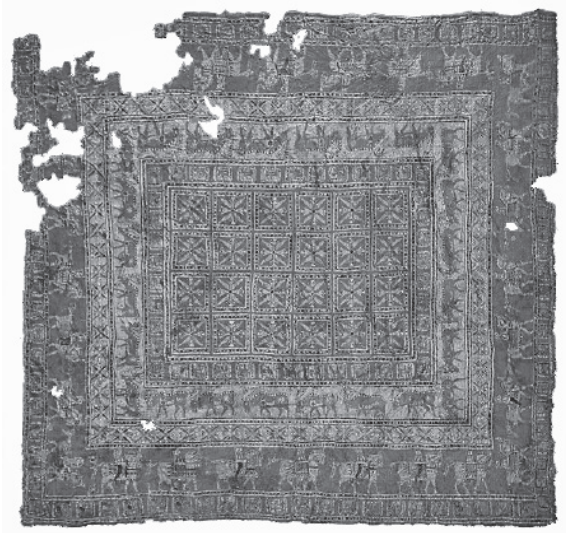
GİRİŞ

Bir halı ilmeğinden bahsedeceğim... Pazırık halısından başlayan, Sivas Divriği ilçesindeki Avşarcık köyü, Çin'deki bir müze, Nahcivan'da ve Azerbaycan'da dokunan halılardaki ilmeğin aynı olmasından söz edeceğim... Bir de İpek Yolu'ndan...

İlk bakışta bu yerleşim yerlerindeki uzaklıklara ve uzun yıllara/asırlara bakıldığında hayret ve hayranlık içinde kalmamak mümkün değildir. Hele bir de günümüzdeki iletişim kolaylığı ile o günlerin iletişim ve ulaşım zorluğunu karşılaştırdığımızda konunun önemi daha iyi anlaşılır.

Düğümlü halı tekniğinin ilk olarak Orta Asya'da Türklerin bulunduğu bölgede gelişmeye başladığını elde edilen bilimsel bulgular göstermektedir. Halı tarihinde bugün için tek örnek olan ve MÖ 5.-3. yüzyıllara tarihlendirilen Sibiry'a'da, Altayların eteklerinde Pazırık kurganlarının beşincisinde, Rus arkeologu Rudenko tarafından bulunan Pazırık halısı, kurganın içine dolan suların donarak buzul haline gelmesiyle korunarak günümüze kadar gelen önemli bir buluntudur. Yapılan incelemelerde "Gördes düğümü-Türk düğümü" ile yapılan, dm²'de 36 bin düğümlü, 1.83X2 metre boyutlu ve kareye yakın Türk halı tarihi bakımından çok değerli olan bu halı Leningrad Ermitaj Müzesi'nde teşhir edilmektedir.

Resim 1. Pazırık kurganından çıkartılan Hun halısı (<https://tr.wikipedia.org>)



Türk halı sanatı bakıldığında ise 6.yüzyıldan 13.yüzyıla kadar bir boşluk bulunmakta, 13.yüzyıldan 19.yüzyıla kadar ise sürekli bir gelişme göstermektedir. Konya Allaeddin Camii'nde, Anadolu Selçuklularından kalan, göçebe bir kavmin ihtiyacını karşılamak üzere dokunan hakiki Gördes düğümlü halıların bulunması, düğümlü halı tarihinde ilk gelişmenin başlangıcı kabul edilmektedir. Bunun İslam ülkelerine yayılması ise Türklerin Batıya doğru göç etmesiyle ilgili kılınmaktadır. Orta Asya'dan başlayan bu uzun halı yolculuğu Anadolu'da devam etmiş, çeşitli yollarla dışarıya ihraç edilmiş, seyahatnamelelere konu olmuş, Avrupa saraylarını süslemiş, Avrupalı ressamların eserlerinde resmedilmiş, aynı zamanda büyük bir yolculuğun ve tarihin de kaynağı olmuştur. 1271-72 yıllarında Bütün Asya'yı geçerek, Çin'e, oradan Anadolu'ya (Sivas ve Kayseri) geçen Marko Polo'nun Seyahatnamesi'nde "dünyanın en iyi ve en güzel halılarının" Türkomanya'da yani Anadolu'da yapıldığını yazması da önemli bir kanıttır (Yetkin, 1991:1-5).

Şimdi bir yoldan bahsedeceğim... İpek Yolu'ndan...

Resim 2. Sivas Divriği Karakuzulu Köyü... (<https://www.google.com.tr>)



Bir köy düşünün, Anadolu'da bir tepede kurulmuş, eteklerinde tarlalar ve bahçeler var. O tarlaların arasından boydan boya bir yol geçiyor. Ortak yol olarak kullanılan ve kimsenin asırlarca dokunmadığı, bu yol üzerinde yaz kış meyveleri olan büyük iğde ağaçları, kuşburnular ve karamuk ağaçları var. O yol yer yer artık betonlaşmış taşlarla döşeli. Bu yolun adı "cadde"... Bunun ne anlama geldiğini köyde bilen yok elbette, çünkü sokak, cadde yapılanması köylerde bilinmiyor. Ta ki büyük şehirlere göçle birlikte gidiş geliş olan

kocaman yollara cadde denildiğini öğrenene kadar. Bir de aile büyüklerinin anlattıkları hikâyelerden oradan zamanında büyük kabileler halinde develer, atlar, eşeklerle yük taşındığını, yorgunluk gidermek için köylerde yapılmış olan büyük hanlarda kalındığını; alışverişler yapıldığını, o alışverişlerle hem bazı ihtiyaçların karşılandığını, hiç görmedikleri insan ve ürünlerle tanışıldığını, bunun yörede güzel bir iletişim oluşturduğunu, ancak yine de hem kervanlar hem de köylüler açısından güvenlik sorunları yaşandığını öğreniyorsunuz. Birden o caddenin bu cadde olduğunu anlıyorsunuz. Merakınızı gidermek için araştırdığımız ve incelediğiniz kaynaklardan da bu caddenin İpek Yolu olduğunu öğreniyorsunuz...

Resim 3. İpek Yolu (www.silkroadencyclopedia.com)



İpek Yolu'na, bu yol boyunca en çok taşınan ticaret malı Çin'den getirilen ipek olduğu için bu ad verilmiştir (Türk Ansiklopedisi, 1946XX: 180). İpek Yolu, Çin'den Avrupa'ya kadar doğu-batı arasında bir kuşak gibi uzanan tarihin en eski ve büyük ticaret yollarından biridir. Büyük savaş ve rekabetin yaşandığı bir coğrafyayı kat eden bu yol, ticaret ve ekonomiyi büyük ölçüde yönlendirmiş ve etkilemiş olan dünyanın ilk Asya-Afrika yol bağlantısı olmuştur. Bu yol takip edildiğinde insanların "seyahatleri, taşıdıkları mallar ve emtia" hakkında bilgiler elde edilebilmektedir. İpek Yolu'nun doğu ile batıyı birbirine bağlayan ana karayolu niteliğinde olması, buradan yüksek bir gelir elde edilmesi ve bunun Türk ve İslam dünyasının elinde kalması, Batı Avrupalıların yeni yollar aramasına yol açmıştır. Avrupalıların büyük coğrafya keşifleriyle yeni yollar elde edilmiş, bu da İpek Yolu'nun rolünü ve değerini düşürmüştür. Günümüzdeki siyasi anlaşmazlıkların halen bu yol üzerinde olduğunu, Haçlı seferlerinin de asıl amacının İpek yolunun cazibesi olduğu görülmektedir. Ana vatanı Çin, ihraç noktası Doğu Türkistan olan İpek, ticarete para yerine kullanılmış, altın gibi saklanmış ve MÖ 206'dan itibaren Çin ekonomisinin temel unsurlarından biri hâline gelmiştir. Çin İmparatoru MÖ 177'de Hun hükümdarının tevaccühünü kazanmak için "işlemeli, nakışlı, pamuk konmamış bir ipek

elbise, ipek entari, ipek bînîş, 10 parça işlemeli ipek kumaş, 10 parça nakışlı ipek kumaş, 40 parça al renkli ipek kumaş, 40 parça yeşil ipekli kumaş” hediye olarak göndermesi önemli bir bilgidir (Kırpık, 2012:173).

Evrende iki yol vardır: Gökyüzünde saman yolu, yeryüzünde İpek Yolu” şeklindeki Özbek atasözünde belirtildiği gibi, gökyüzündeki saman yolundan sonra evrendeki en önemli yol olan İpek Yolu, doğudan batıya, güneyden kuzeye farklı kültür, medeniyet, din, dil, ırktan insanları buluşturmuş, ekonomik, sosyal, siyasal kültürel anlamda iletişimde bir köprü rolü oluşturmuştur. Aynı zamanda İpek yolu, maddi olarak insanların ihtiyaçlarının karşılanması bakımından da birbirlerinin tamamlayıcısı olmuştur. Türk tarihi bakımından ise, Türklerin yaşadığı coğrafi bölgeleri birbirine bağlamasına ve dil, kültür ve sosyal açıdan ilişkilerinin gelişmesine, birlik ve beraberlik sağlanmasına büyük katkıda bulunmuştur. Eski dünya kıtalarını ticari ve ekonomik bakımdan birbirine bağlayan ipek yolu, geçtiği ülkelere de birtakım gelirler ve ekonomisine katkı sağlamıştır. Büyük kervanlar geçtiği devletlere geçiş ücreti (bâc) ödemekle birlikte bölge halkına da ekonomik anlamda katkıda bulunmuştur. Buradan sağlanan kazançlarla ilgili devletlerin arasında büyük mücadeleler yaşanmıştır. MS. I.yüzyılın sonlarına doğru Batıda Roma, Uzakdoğu’da Çin, Hindistan’ın kuzeyinde Kuşan İmparatorluğu ve İran’da Partlar olmak üzere dört büyük İmparatorluk kurularak “ticaretin esneklik içinde yapılması ve güvenliğin sağlanması” konusunda kararlı bir siyaset izlemişler ve İpek Yolu’nun önemini sürdürmüşlerdir. Ancak Orta Asya ticaretinin Arapların eline geçmesiyle birlikte, doğuda İran ve Göktürk devletleri yıkılmış, Batıda ise Bizans İmparatorluğu zayıflamış ve İpek Yolu’nun güvenliği tehlikeye girmiştir. İpek Yolunda önemli bir konu olan güvenliğin sağlanması için alınan önlemlerin başında yollarda kurulan Kervansaraylardan söz etmek gerekiyor. İlk zamanlarda küçük ağıllar şeklinde, sonraları ise etrafı güvenli hanlar şeklinde oluşturulan bu konaklama merkezleri, yolcuların kondukları ve geceledikleri, her türlü ihtiyacın karşılandığı tesisler olmuştur. Burada geniş otelcilik sistemiyle yapılmış “yatakhaneler, aşhaneler, erzak ambarları, ticari eşyaları koymak için depolar, hayvanlar için ahırlar, samanlıklar, hamamlar, şadırvanlar, hastaneler, eczaneler vb. gibi birçok tesisler” bulunmaktaydı (Bedirhan, 1994:18-21).

SONUÇ

Birilmek ve bir yol hikâyesi... Ve yine ticaret, kazanç, zenginlik, yoksulluk, yer altı ve yer üstü zenginlikler; bilim, teknik, kültür, ekonomi, sosyal ve siyasal alanlarda elde edilmesi planlanan kazançlar dünyada önemli başlıklar halinde yerini almıştır ve almaya devam edecektir. Bu yeni bir başlangıç ya da yeni bir sonuç değildir ve olmayacaktır. Geçmişten örnekler verdiğimiz yaşan-

mışlıklar, kültürler, uluslar arası politika ve dış politikalarla sürdürülmeye çalışılan “BARIŞ” söylemleri, çoğu zaman havada kalmakta, “SAVAŞ” çığıkları kulakları sağır edencesine sürdürülmektedir.

Yapılan çalışmalarda verilen örneklerin tarihi gerçekleri yansıttığı da elbette ki tartışmalıdır. Çünkü yazılan ve çizilenlerin yine bir ulusun ferdi olan kişilerce kaleme alındığı, kendi bakış açısı ve yaşadığı ülkenin vatandaşı olmanın kendisine yüklediği sorumlulukla kalemını kullanmaktadır. Ancak yine de akademik ve bilimsel olması hasebiyle bunlara inanmak durumundayız.

Somut olan ve somut olmayan kültür varlıklarının tarihin canlı birer kanıtı olduğu düşünöldüğünde, ilmekle başlayan halı dokumacılığının bir tarih yazdığına inanıyorsak, İpek Yolu'nun da tarihi bir gerçek olduğu, yaşananların teknoloji harikalarıyla aynen devam ettiği unutulmamalıdır. Yine ekonomik, sosyal, siyasal meseleler ile bunların birer sonucu olarak ortaya çıkan açlık, yoksulluk, savaşlar gibi yıkıcı/yok edici meselelerle uğraşırken, yeni yolların bulunması ve çıkışların sağlanması ancak ve ancak birlik, beraberlik ve insani duygularla hareket etmekle sağlanacağı unutulmamalıdır. O yollar ipek yolu, altın yolu, hava yolu, demir yolu, kara yolu.. adı ne olursa olsun ama adı mutlaka BARIŞ olsun.

İpek Yolu bir yaşanmış örnek olmasına rağmen etkileri ve örnekliğinin halen devam ettiğini söyleyebiliriz. Günümüzde ise konunun bir de küreselleşme açısından ele alınması gerekebilir. Aydınlanma ve moderniteden çok farklı özellikleri bulunan küreselleşme kimlik, kültür ve dünyayı algılayış farklılıklarının olabildiğince fazlalaştığı bir durumu gösteriyor. Ateş, küreselleşmeyi, “İnsanlığın gelişiminde, dünya çapında bir bilincin ortaya çıkmasına neden olan ekonomi, toplum, siyaset ve kültür ve kimlik alanlarındaki alt süreçlerin çelişkili dayatmalarıyla yönlendirilen ve desteklenen belirli tarihsel bir aşama” olarak tanımlamaktadır. Buradan hareketle eski söylemlerden yararlanarak ortaya konulacak yeni söylemlerin nasıl kavramsallaştırılabileceğinin öncelikli konu olarak ele alınması gerektiğinin altı çizilmelidir (Ateş, 2006:25-38).

KAYNAKLAR

- ATEŞ, D. (2011). Küreselleşme: ne kadar tek boyutlu?. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 7 (1), 25-38. ss.
- Bedirhan, Y. (1994). *Ortaçağda ipek yolu hâkimiyeti ve Türk yurtları* (Doctoral dissertation, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Kirpik, G. (2012). Haçlılar ve İpek Yolu. *Bilig*, 61, 173.

SONUÇ YERİNE

Asya Pasifik'te, son 40 yılda Hong Kong, Singapur, Güney Kore gibi ülkelerde ciddi ilerlemeler yaşanmış, ancak 1997 yılına gelindiğinde "Asya Krizi" patlak vermiştir. Krizlerin olması, kapitalizmin bir gereği olarak, fırsatları da beraberinde getirmiştir. Dünyada yaşanan ekonomik modeller birbirine benzemekte ve "insani merkeze alan" modellerden bahsedilmemektedir. Ancak kadim gelenekte, böyle bir insan değerinden söz edilebilir. Bu çerçevede "Asya'da Yeni Finansal Kurumlar ve Çin", "Küresel Politik, Ekonomik Gelişmeler ve Asya'da Jeopolitik", "Politik Ekonomi ve Güvenlik Senaryoları", "Türkiye'nin Asya Geleceği", "Asya'da Tüketim Kalıpları", "Demografi ve Ekonomik Senaryolar", "Enerji Politikaları ve Asya Ekonomilerinin Geleceği", Alternatif Ekonomik ve Siyasi oluşumlar: İpek Yolu", "BDT, Gıda, Su ve Enerji Güvenlik Çalışmaları: Riskler, Fırsatlar" ve "Asya Ülkeleri İşbirliği" başlıkları altında temalar derinlemesine analiz edilmiştir. Konferans kapsamında ortaya konan aşağıdaki tespitler ve öneriler ilgili kişi ve kurumların bilgisine arz olunmuştur:

1. Avrupa Birliği'nin sunduğu model cazip bir durum oluşturmuştur. Ancak "Demir Perde" ülkeleri gibi farklı modellerin yeni sistemlere uyumu zor olmuştur. Şu anda liberal ekonomi yaşanmaktadır.

2. Ülkelerin bağımsızlığı, enerji bağımsızlığıyla alakalıdır. "Asya'da nasıl bir etki söz konusudur?" sorusu, bağımlılığın karşılıklı mı, tek yönlü mü olacağı sorusuyla birlikte tartışılmalıdır. Bağımsızlığı etkileyen en önemli faktörler ise: Enerji krizi, coğrafi büyüklük ve nüfus büyüklüğüdür.

3. Vurgulanması gereken, "ahlaki endişeleri olmayan kapitalizme nasıl dur denir ve dünyada nasıl bir etkisi vardır?" sorusudur. Eğer bir yerde ekonomik istikrar varsa, siyasi istikrar da sağlanmış olur. İşbirliği ve güç birliği sayesinde bu sağlanabilir.

4. Son 30-40 yılda eskisine göre çok hızlı değişen parametreler söz konusudur. Yeni modeller tartışılmaktadır. Ancak önemli olan insani değerlerin ön plana çıktığı, milliyetçilik unsurlarının yok edilmesi gerektiği, adil bir işbirliği, güç, adalet ve ahlak dengesinin korunduğu modellerin geliştirilmesidir.

5. Göç ve terör şu an medyada ön plandadır. Ancak bu olaylar, özellikle de Suriye göçü tek başına değerlendirilemez. Dünyadaki bu demografik hareketlilik kimi zaman yoksulluk, iç savaş, kaynakların kötü kullanılması gibi nedenlerden kaynaklanabilmektedir. Göç ile terör, iç içedir ve güvenlik koşulları sürekli değişmektedir. Ordu savaşları yerine biyo-politikanın zemininde, intihar bombacıları vücutlarıyla savaşmaktadır.

6. 1973'ten beri uygulanan iktisadi model, gelir dağılımını bozup yoksul ülkeler açısından dezavantajlı bir durum yaratmıştır. "Washington Uzlaşısı" adı altında gelişen bu modelin iflas etmiş olduğu ise bilinmektedir. Daha önce kalkan devlet müdahalesi, neo-liberal politikalar aracılığıyla yeniden gelmiş ancak klasik modelden vazgeçilmemiştir. Bu klasik modelin en büyük sorunu ise insanın metalaşamaması idi. Bu yüzden de modele yakın insan tipi oluşturulamayınca, modelin kendisinin yürütülemediği anlaşılmıştır.

7. Büyümenin sürdürülmesi için Amerika'da tüketimin artması gerekmiştir. Çin'in büyümesi de dengesizlik oluşturmuştur. Amerika tüketime devam etmesi de ancak kredilerle sağlanabilmiştir. Kapitalizm son yıllarda genişlese de ve ücretli kesim artsa da, bu süreç yoksullaştırmış ve beraberinde büyümeyi getirmemiştir. Modeli kurtarabilmek için insanı baz almak gerekmektedir. Ancak hızlı ilerleme, "mega projeler modeli"ni modifiye olmaya itmiştir. Bu şekilde devletin tekrar süreçlere dâhil olması söz konusu olmuştur. Bu çerçevede de Trans-Pasifik ve Trans-Atlantik anlaşmaları gündeme gelmiştir. Bu iki anlaşma sadece Amerika ve çevresinin değil, görülmeyen biçimde, teknolojinin çok farklı olduğu, kitle üretimini içeren yepyeni bir durum ile her alanın revize edildiği bir çağı gösterir. İpek Yolu'nun canlandırılması projesi de bu kapsamda, 2049'da tamamlanacaktır; tren yolu, hava yolu gibi yollar oluşturulup, "akıllı şehirler" (smart cities) oluşturulacaktır. Türkiye ise hem Trans-Pasifik ile Trans-Atlantik hem de İpek Yolu projesinde kilit bir noktadadır. Bu yüzden de bu dünyaya uyum sağlayacak bir insan gücü gerekmektedir. Aksi takdirde yeni sistemde şansımız olmayacaktır.

8. ABD ve 11 ülke ile görüşmeler yapılmaktadır. Asya - Pasifik'te basılabilecek sağlam kayalar yoktur. Üzerinde savaş verilen güven noktaları vardır, ilerleyenler dayanak noktası da bulmuştur. Bundan sonraki sistemde Ülkemiz için daha inovatif düşünmeyi içeren bir eğitim ve sistemin var olması şarttır. Özgür ve değişen dünyada, eğitim modelleri de paralel olmalıdır.

9. Bazı servet birikimlerinin iktisadi gelişimden hızlı olması, azınlıkta toplanan kapitalin miktarı, sistemden yararlanamayanlarda memnuniyetsizlik yaratmaktadır. Bu da ülkeler içinde İspanya'daki "İndigo" hareketi gibi sonuçlara neden olmaktadır. Şu an Amerika'nın gücünü sürdürebilmesinin nedeni

ise kendi kendini yenileyebilmesidir. Ancak onun için de kesin bir şey yoktur. Ayrıca Amerika her zaman Çin'i test etmektedir. Bunun yanında Rusya'yı da göz önüne alması gereklidir. Artık yumuşak güçlerin de yardımıyla, dünyaya açık, insan odaklı modellerle hareket edilmelidir.

10. "Güvenlik" çevresel faktörlere karşı tedbir almak iken, "güvenlikleştirme" bunun kazanç sağlanarak kurgulanmasıdır. Güvenlikleştirmeden söz ediliyorsa mutlaka bir kâr elde etme söz konusudur. ABD'nin PPT'deki (Trans-Pasifik) amaçları: ABD'nin potansiyel müşterilerinin yüzde seksen beşinin sınır dışında olması, Bir tür Batı medeniyeti eşitsizliği, diğer modellerin dışlanmasıdır. ABD'nin TTIP'deki (Trans-Atlantik) genel amacı ise kapitalizmde liderliği sürdürmektir.

11. Bu ortaklık eşit gibi gözükebile, amaçlar çelişmektedir. Adaletsizlik söz konusudur. Ancak AB'nin diğerlerine nazaran adaletli olduğu söylenebilir. Çünkü Amerika diğerlerini hedef almış bir ticaret politikası izlemektedir. Bu yüzden Çin ve Rusya gibi ülkelerin çıkarları yok sayılmaktadır. AB ve ABD önemli dış ticaret ortakları olduğu için, TTIP imzalandığı andan itibaren G20 ülkeleri ve AB üyesi olmayan İsviçre, Norveç gibi ülkeler bundan negatif etkilenecektir. Orta Doğu ise zaten bu anlaşmalarda yer almadığı gibi, var olan ikircikli konumu da iyice tehlikeye girmiştir.

12. Türkiye Avrupa'da 7. ve dünyada 17. büyük ekonomidir. AB'nin 6. büyük ticaret ortağıdır. Yabancı yatırımların yüzde yetmiş AB ve ABD merkezlidir. Türkiye Batı'nın sabit müttefikidir. Anlaşma sonrası Türkiye 20 milyar dolarlık ekonomik kayıp yaşayacak, ekonomi yüzde iki buçuk küçülecektir. Büyüme yavaşlayacak ve Türkiye varlığını edilgen biçimde korumaya çalışacaktır. Küresel seviyede ise ötekilikler, ayrımcı anlaşmalarla derinleşecektir.

13. ABD; Rusya ve Çin'in kutsallarına dokunmayacaktır. Rusya askerî güçle hegemon adayı olmak isteyecektir. Çin'in kültürel bakiyesi tehlikeye girecek ve sert güç tetiklenecektir. Bu anlaşmalar tarihin tekrerrüü gibi yansıyacaktır. Türkiye en kötüsüne hazırlanmalıdır. İç ve dış istikrar olmalı, fırtınadan en az zararlı çikılmalıdır.

14. İpek Yolu projesi küresel bir mal gibi ele alınmalıdır. Böylece küresel barışa hizmet edebilir. 1600'lü yıllar Çin'in düşüşü ve Batı'nın yükselişi açısından önemlidir. O dönemde nüfus patlaması yaşanmıştır. Rusya'yı yönetenler ile Çin'i yönetenlerin göç yollarını kontrol etmesi gibi nedenlerle küreselleşme dalgası yaşanmıştır. "Bugün medeniyet yine bir tavana çarpma yaşayabilir ama bu durumu aşabilir mi?" sorusu akla gelmektedir. Çünkü bugün dengesiz bir büyüme vardır ve bu hâl geçici gözükmemektedir.

15. Asya coğrafyası nüfusu ve ekonomisi ile çok büyüktür. Bugün farkırlığın ve geri kalmışlığın da adresi gibidir. Çin artık durgunluğa doğru gitmektedir, gelecek de ancak İpek Yolu ile bilinebilir. Asya'daki genel tansiyon ısınacak ve Rusya da benzer bir süreç yaşayacaktır. Beklenebilecek üç durum: Daha çok küreselleşme yaşanıp iki anlaşmanın yanında İpek Yolu projesi de ileri düzeyde küreselleşmeyi destekleyebilir. Teknolojik gelişmeler artarak güneş enerjisi etkinleşirse belki enerji kaygısı azalabilir (ki bu konuda teknoloji büyük bir umuttur). Medeniyetler çatışması ise en kötü senaryodur; çatışmalar ayrımları artırabilir ve savaşlar sürebilir.

16. G20 beklenen gelişmeyi sağlayamamıştır. Sorunlar sanılandan daha derindir. Harcama pesimizminden vazgeçilmelidir. İpek Yolu "Keynesyen" bir projedir. Asya iktisadi çekim merkezi gibidir ama Çin'in gerilemesiyle bu değişmiştir. Bu yüzden rezervlerini iyi kullanmalı ve kaynaklarını altyapı oluşturmaya harcamalıdır. "İpek Yolu yeni bir küreselleşmeyi hedeflese de Çin bu projeye nasıl bakmaktadır?" sorusu ve bu projeyi küresel bir mal gibi görüp görmemesi önemlidir.

17. "Çin güçlenirse ne olur?" meselesine, Çin'in işgalci olmadığı, harmoni ve çoğulculukla, barışla yaşadığı dolayısıyla olumsuz olmayacağı açıklamalarını getirenler vardır. Şu bir gerçek ki; Çin büyürse etki alanı da artacaktır. Bölgede askerî, siyasi, kültürel etkisi olacaktır.

18. Dünyada en büyük ticari ortağı olduğu birçok ülkeyle çalışan Çin'e karşı Türkiye'nin ticaret açığı artmaktadır. O yüzden bu süreci yönetmek önem taşımaktadır. Çin liderleri değişen süreçlerle birlikte, ortak malı artıracakları, işbirliği içinde, kültürlerarası iletişimin etkin olduğu bir gelecekte bahsetmektedirler. Ancak Japonlarla olan Senkaku Adaları meselesindeki tutumları, Afrika'daki ticaret politikaları bu barış dolu İpek Yolu manzarası algısını sarsmaktadır. Fethetmeye yönelik, fetihçi bir tutum sergilemektedir. İpek Yolu genel itibarıyla umut verici, barışa katkıda bulunacak bir proje olacaktır ancak bahsedildiği gibi Çin'in kuşkuluları gidermesi ve umut verici sözleri ile uyumlu hareket etmesi gerekmektedir.

19. Amerika küresel politika güden tek aktördür. Askerî gücü fazla gibi gözüksede Irak ve Afganistan'da haftalık 7 milyar dolar gibi bir bütçe sarf ederek kaynaklarını tüketmiştir. Bu küresel ekonominin de çöküşü demektir. Türkiye, petrolü kendi çıkaracak teknolojisi yokken önemli bir aktör olmaktan bahsedemez. Kaynak yetmediği sürece her zaman bir ortakla çalışmaktan, ortaklıktan bahsedilecektir.

20. Küresel bir ekonomide, pazara sadece bir yerden bakılamaz. Hammaddeye bakılmalıdır. Dünya serbest ticarete gitmektedir ve Orta Doğu'da hâ-

kimiyet kurulması gibi senaryolar da geçersizdir zira bu masrafları karşılamak kolay değildir. Kimse kimseye hâkimiyet kuracak durumda değildir. Paranın ve ekonominin artması gerekmektedir. Türkiye, meselelere ulus-devlet olarak bakmaktadır. Ancak uluslararası hareket etmek istememekte, sistemin engel olmasını da istememektedir. Artık ortak havuza geçmelidir. Teknoloji transfer edilmelidir. Pazara girilmeli ve avantaj sağlanmalıdır. Etkili olmak bu şekilde sağlanabilir.

21. Dünyada savaşların ekonomiyle tam bir bağlantısı yoktur. Dünyada 400 küçük savaş vardır. Bunların nedenleri sadece toprak değildir, kültürel, psikolojik pek çok neden vardır. Savaş tehdidi günlük hayatı sarmıştır. Artık Amerika'nın bombası gibi büyük meseleler değil, kendi camiinde namaz kılıp güvenle eve dönebilmek gibi meseleler vardır. Ulusal çıkarlarımız açısından bakıldığında; daha çok birlikte olmak ve daha çok çalışmak öğretilmelidir.

22. Amerika ön sıralarda koşmaktadır ve Türkiye de öyle olmaya çalışmalıdır. Tam bir "serbest pazar" fayda getirmese bile kapasite artırılmalı ve "sadece korunma" politikasından vazgeçilmelidir.

23. Artık realist açıklamalar ve yorumlar fayda getirmemektedir. Mevcut üniversite yapıları topyekûn değişmelidir. Amerika'nın yaptıklarını sıralamanın getirisi yoktur. Uluslararası ilişkiler bölümleri bu anlamda neredeyse kendini bitirmiştir. Zira salt realizme itibar edildiği sürece, bölümler realist kurgulandığı sürece Batının bakışı anlaşılamayacaktır. Örneğin, Arapça konuşan herkese Arap denmeyeceği, ulusal kimliklerin kolayca tanımlanamayacağı, Vahhabilik ya da Şiiliğin din değil siyasi bir yol izlediği, Arapların sömürüye bakışı gibi meseleleri bu tür bir bakışla çözmek mümkün değildir. Bölümler realist kurgusunu, disiplinler arası bir modele kaydırmalıdır.

24. ABD'nin temel jeo-stratejik oyuncularının Avrasya'da nasıl etkin olduğu ve ABD'nin bunları nasıl etkileyeceği önemlidir. Avrupa, özellikle AB anahtar oyuncudur. Fransa ve Almanya etkindir, ancak Britanya da unutulmamalıdır. Avrupa Birliğinden ayrılma oylaması yapılacaktır, bunun sonucunda tek başına bir anahtar oyuncu rolü üstlenebilir. Avrupa'da Çin ile en yüksek ticareti Almanya yapmaktadır, bu durum Almanya'nın etki alanını göstermektedir. Uzakdoğu'da merkez Çin'e kaymaktadır. ABD, Çin ile bir jeo-stratejik ortaklık yapmazsa ABD'nin etki alanı coğrafyada azalabilecektir.

25. Muhtemelen en tehlikeli senaryo; Çin - Rusya - İran koalisyonudur. Brezinski;"Bu ideolojik olarak Anti-Hegemonyacı değil fakat birbirini tamamlayıcı şikayet zincirlerinden oluşan bir birlik olur" demektedir. Bu "Çin - Sovyet Bloğu"nu hatırlatan bir süreç olur. Bu durumda Çin lider, Rusya da

onun takipçisi olabilir. Bu durum ABD'nin tekrar jeo-stratejik becerilerini sergilemesini gerektirebilir. ABD'nin Uzakdoğu'da etkisinin azalması ve Japonya'nın dünyaya bakış açısını değiştirmesi de bir Çin - Japonya işbirliğini getirebilir.